

ajunse în gravă situație sub vitregitatea timpurilor. Mai mult încă! Comitetul „Reuniunii învățătorilor din protopopiatele aradane” se simte autorizat a tracta pe Consistor prin concludul 77/1900 de protectorul afirmativelor abuzuri, pe cari le-ar fi aprobând. Pe față legitimează „înstreinarea tot mai mult de autoritățile noastre confesionale și căutarea refugiului în alte părți.”

În sfârșit, cere în cunoștințare despre repararea relelor, câte s'au făcut până acum în potriiva învățatorimei.

Acest ton autoritar și amenințător față de autoritatea, dela care și-a primit acel comitet drepturile sale, denotează o pornire plină de primejdii în consecințele sale, ce ne impune datoria de a admoni comitetul Reuniunii, că și-a trecut sfera de activitate, definită în § 2 al statutelor sale și a datornicului respect față de acest Consistor. În cât privește noua stabilire a salarelor învățătoarești cu ocaziunea concurselor, pentru mai bună orientare, face cunoscut acest Consistor reuniunii: Bugetele noastre școlare sunt răzimate pe libera contribuire a credincioșilor, dela al căror sentiment de jertfă pentru așezămintele noastre culturale atârnă existența acestora.

Poporul credincios, inspirat de acele sentimente, în cele mai multe părți a dat tot ce a putut din sărăcia sa, în cât contribuiri la cult variaza până la 40⁰/₀, și mai bine în unele locuri. Însă toate aceste jertfe abia ajung pentru menținerea terenului pe bazele vechilor stări.

Împrejurări fatale mereu desmoștenesc pe poporul nostru. Unde mai 'nainte era tot jugărul de pământ în mâinile credincioșilor nostri, acolo acum e tot al doilea, ori al treilea; alocurea nici atâta. Aceasta fatalitate cumulează contribuirea de cult asupra unui număr mai mic și sărac de contribuenți, ce naturalmente urcă procentele și greumântul cultural.

Pe când în acest mod resursele scad, viceversa se urcă sarcinele. Ni-se cer edificii corespunzătoare legii: un soi de sarcine; ni-se cer apoi înmulțirea școalelor: alt soi de sarcine; s'au introdus cvinevenalele: iarăși o nouă sarcină. Toate aceste fac în bugete urcări, pe cari numai cu puterea influinței morale le mai putem susține asupra poporului, carele începe a murmura contra lor, și suntem espuși ca la un cas de grevă din partea poporului să rămână zeci de învățători fără pâne, și Biserica fără școale.

Remânem dar înaintea alternativei: de a risca totul prin forțarea urcării bugetelor, ori ținând cont de situațiune — a mântui situațiunea după împrejurările date. De pildă: cazul Comlăușului. Consistorul n'a aprobat noua stabilire a salarului la concurs. Dar a învenit recercarea de a înființa încă o școală. Contribuirea cultului se urcase peste 20⁰/₀ fără de noua școală, averile scăzuseră, comuna parochială e înglodată în datorii de mii de florini, și ca să se mântue situațiunea de a nu veni în conflict cu poporul și a nu lăsa să se încuibe școală de

de stat, ci din contră să poată înființa a patra școală confesională: Consistorul a trebuit să cedeze forței împrejurărilor, ca să mântue scopul mai înalt. Va avé dar noul învățător un salar de 330 fl. în loc de 450 fl. și emolumintele vechi intacte, dar tot vom avé școală și popor mângăiat, că s'a făcut totul ce s'a putut. Domnul Augustin Boțoc, membru al comitetului reuniunii, de sigur destul de simțitor pentru soartea învățătorului, este în pozițiunea a clarifica colegilor săi: cum Consistorul a dus până la ultimele consecințe apărarea intereselor dotațiunii învățătoarești, și cum însuși densusul s'a pronunțat, că numai astfel se poate salva situațiunea. — Pecica și Șeititul cad în domeniul istoric, și la Pecica am revenit.

Consistorul n'are dreptul a impune parochiilor bugetele, nici puterea esecvării silnice. — Tot edificiul școlar stă pe baze morale. Deie învățatorimea mână cu preoțimea și împreună însuflețească pe popor la jertfe pe altarul culturai, și Consistorul cu negrăită satisfacție va aproba toate beneficiile, câte le vor vota corporațiunile parochiale învățatorimei, și va fi mândru de o învățatorime, care prin virtutea sa a știut să-și elupte o soarte mai bună. Tot ce poate face din partea sa, mai este: de a stărui cu vreme și fără de vreme pentru îmbunătățirea sortii învățătoarești, stând în ajutorul învățatorimei cu cuvântul și cu fapta, pururea și prētotindenea, unde se va cere.

Încât însă comitetul Reuniunii învățătoarești ar urma să iasă din sfera sa de activitate statutară și ar agita chestiuni, prin cari s'ar provoca conflicte în Biserica: acest Consistor va lua severe măsuri pentru curmarea acelor nepermise porniri în ordinea disciplinei bisericesti.

Arad, din ședința consistorială dela 18/31 Martie 1900.

Iosif Goldiș, m. p.

Episcop.

Domnii învățători ar trebui să-și tragă de samă, ca P. S. Episcop diecesan Iosif Goldiș este primul învățător în diecesă, carele privește cauza din punct de vedere mai înalt decât desmierdații din Reuniune, cari joacă hazardul cu soartea învățătorilor și-i împinge la conflict cu autoritățile școlare și susținătorii de școală.

Vrem să distingem chestiunea serioasă de existența învățatorimei, pentru carea se face tot ce se poate; de acest neastemperat grup, care sub manta învățatorimii improască în sus și jos, în cât e teamă, că se va întări lumea de bine contra școalei și vor suferi cei nevinovați pentru nesocotința unor inchipuite mărimi pedagogice.

Salus rei publicae suprema lex!

Starea școlilor noastre.

(Raportul senatului școlar al Consistorului din Arad către Sinodul eparhial.)

III.

Institutul pedagogic.

Conform raportului general al Direcțiunii institutului pedagogic, adneșat sub 7/., corpul profesoral al despărțământului pedagogic a constatat în anul școlar 1898/9 din 1 director, 4 profesori ordinari, 1 profesor de religie, 1 profesor de igienă, 1 profesor de cant și de tipic, 1 propunător de desen și caligrafie și 1 învățător la școala de aplicație.

Pe anul școlar 1898/9 au fost înmatriculați 151 elevi; din comitatul Arad 52 Timiș, 34, Bihor 35, Torontal 2, Cenad 5, Caraș-Severin 5, Hunedoara 8, Murăș-Turda 1 și din Brașov 1. — Dintre aceștia au fost întreținuți complet gratis 48, iar 5 cu tacsă de câte 20—40 fl. anual în alumneul vechiu. În alumneul nou 68 cu tacsă anuală de 80 fl.; în seminarium 10 cu tacsă anuală de 120 fl. — De toți dară au fost internați în toate trei internatele 130, iar restul — încvartirat pe la case private.

Spesele de întreținere ale alumneului, circa 4000 fl., le-a suportat bugetul consistorial.

Școala de aplicație a fost cercetată de 40 elevi. Învățătorul Iosif Tisu s'a definitivat la catedră. Elevii ambelor despărțăminte aici fac prașa metodică sub conducerea profesorului Dr. Petru Pipoșiu.

Resultatul învățământului a fost în genere satisfăcător.

La esamenul de cvalificație s'au prezentat 47 candidați, dintre cari au prestat esamenul 28, s'au retras 5, s'au avisat la esamen repețitor din toate studiile 5, iar din 1—2 obiecte de învățământ 8.

Lipsele institutului sunt: figuri anatomice, în icoane și plastice pentru antropologie, precum și o sală de gimnastică. Însă mai ales profesorii, și altfel slab dotați simt lipsa unei biblioteci de isoare. Când atragem atențiunea Venerabilului Sinod la aceste lipse, ne permitem cererea indemnării pentru a suscepe în buget o sumă oare care corespunzătoare pentru acoperirea acelor lipse.

Pe terenul literar profesorul Teodor Ceontea a scos a doua edițiune din „Aritmetică“, iar profesorul Ioan Petran — „Gramatica limbei românești.“

Cursul pregătitor, instituit pe lângă pedagogiul nostru cu menițiune de-a pregăti anume pentru susceperia în preparandie a elementelor, cari nu intrunesc condițiunea cvalificativă de 4 clase medii, în forma de astăzi nu mai corespunde menițiunii sale, căci în lipsa de suficiente puteri se prevede prin substituiri, prin cari nu se poate ajunge la o pregătire corespunzătoare pentru studiul pedagogic.

Corpul profesoral însă s'a pronunțat pentru menținerea acestui curs din necesitatea: de a ne forma înși-ne elemente pentru pedagogie în lipsa suficien-

telor prezentări de elevi cu cvalificațiunea de 4 clase; această stare însă are să se schimbe, căci prin regularea salarelor învățătoarești ceriera învățătoarească devine cercată de elemente mai cvalificate.

Pentru a evita eventualele consecințe de perturbare în contingentul elevilor, ce ar pute produce o tranșiție repentină prin cassarea acestui curs, Consistorul propune susținerea lui temporală, dar numai prin o potrivită reorganizare și anume:

Să se institue o nouă catedră de economie. Prin aceasta în tregire a corpului profesoral, profesorul de economie ar subtrage dela actualii profesori și studiile științelor naturele, și prin această degagiare, profesorii preparandiali s'ar pute estinde cu studiile lor până în cursul pregătitor, unde fiecare profesor, mai bine cunoscător al recerințelor, și-ar pregăti însuși pe elevul său pentru cursurile preparandiale, ceea-ce ar facilita progresul învățământului ulterior în preparandie.

Instituirea catedrei de economie e o imperativă recerință. Preoții și învățătorii, dotați în parte cu sesiuni și grădini, sunt avisați la economie. Esarendarea de până acum a pământurilor beneficiale e una din cardinalele scăderi ale beneficiilor. Prin introducerea unei rașionale economii și stîrnirea interesului în tinerime către avangiuile unei economii rașionale ar da impuls la o intensivă lucrare a pământurilor beneficiale și prefacerea lor în tot atâtea economii de model, atât de instructive pentru popor, și de productive din punct de vedere rașional economic.

În punctul economic bugetul nu s-ar îngreuna prin această instituire, căci plata de până acum a profesorului de la cursul pregătitor cu remunerațiunile obicinuite fac atâta, cât ar face salariul unui profesor ordinar de economie, mai ales de la încetarea postului de catichet de la despărțământul pedagogic.

Institutul nostru pedagogic a fost denunțat la înaltul guvern, că profesorii lui n'ar fi destul de patriotici în cuvintele și faptele lor. Consistorul presentă sub 8/ actul și răspunsul, ce l'a dat în această afacere înaltului Ministru de culte și instrucțiune, cu care afacerea se pare a fi încheiată, întru cât n'au urmat alte reflecșiuni din partea guvernului.

(Va urma.)

Archiepiscopul și Metropolitul ANDREIU Baron de ȘAGUNA.

(Discurs de recepțiune roștit la 13/26 Martie 1900 de P. S. Sa Episcopul Nicolae Popea în ședința solemnă a Academiei române sub președința M. S. Regelui Carol.)

(Continuare și fine.)

Șaguna, cunoscând însemnătatea și folosul cel mare al unei tipografii pentru înaintarea în cultură a poporului și sprijinirea autorilor români, înființă încă la anul 1850 Tipografia archidieceșană împreună cu fondul aceleia. Mare fu bucuria lui la înau-

gurarea tipografiei sale, la actul sfințirii apei în localul aceleiași în luna lui August 1850, celebrat cu solemnitate, și când văzu el cel dintăiu product literar eșit la moment din teascurile noiei tipografii. Acel prim product a fost o poesioară ocașională dedicată lui însuși de laureatul poet Andreiu Mureșianu, care, după aceea, ca un imn al lui Șaguna, se cânte la toate ocașiunile și este următoarea :

„Respiră Româtime, dedată'n suferință,
Văzând că aspra-ți soartă începe-a-se schimba;
Destul zăcuși în umbră, în oarba neștiință,
Trecută cu vederea, dar nu din culpa ta.
Respiră, căci Pronia, ce poartă cărma'n lume,
Mișcată de durere și vechiul tēu suspin,
Trimise turmei sale păstoriu al cărui nume
Insuflă reverință, respect și la străin.
În el româna gintă privește-al său părinte,
Renăscător d'un popul înfrânt de jugul greu,
Ce'n semn de mulțămire îi strigă-'n dulci cuvinte:
Trăiasc' Andreiu Șaguna, prea demnul archiereu!”

Cunoscând el mai încolo necesitatea și puterea presei, fundă, cu începutul anului 1853, și ziarul național „Telegraful Român”, sub redacțiunea cunoscutului literat Aron Florian.

Și ce să zicem în sfârșit pe prima asociațiune română, de „Asociațiunea transilvană română pentru literatura română și cultura poporului român?”¹⁾ Șaguna a fost aproape fundatorul și ocrotitorul ei. El îmbrățișă această idee cu căldură; el se puse în frunte cu bunăvoință; la el se compuse prima petițiune către regim pentru încuviințare; el o subscrie la primul loc, îi mijloci cele-lalte subscrieri și o așternu regimului; el interveni la regim, purtă corespondențele și primii rezoluțiunile acestuia, și în fine convocă conferința pentru compunerea statutelor, precum și prima adunare constituantă în 1861, funcționând la ambele ca președinte; el cumpuse și proiectul de statute și conduse singur toate afacerile până la inaugurare.

Cipariu, fost membru al Academiei, zice la inaugurarea Asociațiunii:

„Să urăm, domni și frați, și acelu mare bărbat al națiunii, carele de la început cu căldură a cuprins la sine și fără preget a condus până în momentul de acum ideea acestei asociațiuni, care astăzi din idee trece în realitate. Să-i urăm din inimă călduroasă, cu sinceritate nefățărită și cu răsunset strălucitor, ca cel ce l'a înălțat la această mare treaptă, să-i însufle purtarea de grijă părintească pentru națiunea română, nu numai în cele sante și dumnezeesti, ci și în cele ce se țin de bună starea unui popor demn de o soartă mai bună; de bună starea nu numai materială, ci și mai virtos de aceea stare eminentă, ce distinge pe o națiune cultă de un popor, precum cuvântul distinge pe om de alte viețuitoare pe acest pământ. Să-i urăm, ca să-și vadă efectuate intențiunile marimoase, ce le nutrește către națiunea română, să-și vadă națiunea fericită, mai fericită de cum o aflase la începutul păstoriei sale, să-și vadă mângăierea cu ochii, repausul și mulțămirea sufletului încă și în viața aceasta. Să-i cerem zile fericite, în mijlocul națiunii ajunse la

fericire, zile multe și împreunate cu neincetata mulțămită din partea acelei națiuni bune și tiner simțitoare; cerând și rugându-ne ca și de aci înainte să bine-voiască a cuprinde și a adăposti, a ajuta și a sprijini această tineră societate, pe care o a iubit și o a ocrotit de la leagăn până în momentul de față. Să trăiți Excelenția Voastră!”²⁾

Iară Barițiu, tot în această materie scriind despre Șaguna, după ce citează câte-va paragrafe din statutele Asociațiunii, adaoage:

„Sciți d-voastre al cui spirit vorbește mai virtos din acești paragrafi ai statutelor? La constituțiunea ei (Asociațiunii) a fost adunată floarea și lamura națiunii, cu Mitropolii și cu toți funcționarii înalți în fruntea sa; redactorul însă al statutelor noastre a fost Mitropolitul Andreiu Baron de Șaguna, după cele trei proiecte elaborate separat de T. Cipariu, G. Barițiu, Ioan Pușcariu . . .

Generațiuni, cari succedați celei bătrâne, onorați umbra redactorului statutelor din 1861 șcl.”³⁾

Interesante sunt și vorbirile, ce le ținu Șaguna la cele două adunări, la conferință și la prima adunare constituantă, precum și la a doua adunare generală din Brașov la 1862. Dar unde ne permite spațiul și timpul de a reproduce ceva dintr'-însele aici?

Însemn numai mai încolo, că Șaguna a fost cel dintăiu, care a introdus limba română în oficiu față cu jurisdicțiunile civile și care a primit și introdus literele latine în oficiul său după sistemul ortografic al Comisiunii filologice, la adunarea generală din Brașov în 1862.

Mitropolitul Șaguna sta în mare stimă și venerațiune în toate părțile, la Români, ca și la străini. El eră un patriot dintre cei mai buni; pentru aceea îl vedem adese-ori în cuvântările sale provocându-se la patriotism, la simțeminte patriotice. El eră un sudit credincios și leal, un apărător zelos al tronului și dinastiei. Pentru aceea se și bucura dînsul de grația Monarchului nostru în mare măsură. Meritele lui cele mari le recunosc Monarchul în repețite rinduri, decorându-l la anul 1850 cu ordinul Leopoldin, comandor; la anul 1852 conferindu-i Baronatul și denumindu-l Consilier intim al Maiestății Sale; la anul 1864 decorându-l cu ordinul Coroanei de fier clasa I. și la anul 1867 cu ordinul Leopoldin, crucea cea mare; apoi la anul 1848 denumindu-l de regalist la Dieta din Cluj și Pesta; în 1860 denumindu-l de membru la Senatul imperial înmulțit; după aceea de membru pe vieată la Senatul imperial Casa de sus, de membru al Casei magnaților la Dieta din Pesta; și peste tot distingându-l la deosebite ocașiuni. Diploma imperială, prin care se decoră el cu crucea de comandor al ordinului Leopoldin, are mare însemnătate pentru națiunea română, fiind-că în aceea noi Români întăiași dată suntem numiți „națiunea română”, prin următoarele cuvinte:

„Am hotărît ca ție, iubitului și credinciosului Nostru Episcop diecesan al Bisericii răsăritene în Ardeal,

²⁾ Actele privitoare la urzirea Asociațiunii, p. 85 și 90.

³⁾ „Transilvania”, Foia Asociațiunii etc., Nr. 2 din 1876, p. 24.

¹⁾ Azi cuvântul „transilvan” e șters, la dispozițiunea regimului.

Andreu Șaguna, să-ți dăm crucea de comandor al ordinului ces. austr. Ledpoldin al Nostru întru prea grațioasa recunoștință a neclăritei tale credințe și alipire sub cele mai grele împrejurări către Noi și casa Noastră și zeloasei tale conlucrări în interesul cel adevărat al Statului și națiunii române în Ardeal în de obște, apoi mai de aproape din privință că tu, în adunarea națională din Blaj, cu rară circumspecțiune și dexteritate te-ai silit a însuflă întru credința statornică către regimul legitim pe Români, la cari, prin virtuțile și multele tale merite, ți-ai știut câștiga cea mai intimă venerațiune, și cu deosebire ai făcut că națiunea aceasta, pe lângă toate năpăstuirile ce a avut a suferi în epoca revoluționară, cu abnegare și sacrificii și-a păstrat neclărit înăscuta sa alipire către Noi și întreaga patrie șel.

În scurt, Monarchul, indemnăt, cum vede, de calitățile excelente și de meritele strălucite ale lui Șaguna pentru Tron, patrie, națiune, Biserică, școală ș. a., devenise cel mai mare bine-voitor al lui, în cât grației imperiale avu de a mulțami rezultatul cel bun al celor mai multe și mai mărețe lucrări, ce le săvirși el pentru națiune și Biserică.

Se poate zice, că nici un Român înainte și după el până azi, în cât cunoaștem trecutul, nu se bucură de atâta grație împărătească și nu ajunse la demnități așa înalte de Stat ca Șaguna. Și el a primit aceste distincțiuni onorifice, cum adese-ori zicea, pentru vaza și decorul Bisericii și națiunii române, mai înainte de tot ignorate. În urma acestui ordin i s'a conferit Baronatul.

Iară Biserica și națiunea, poporul român peste tot îl iubia și venera cu pietate rară. Numeroase sunt manifestațiunile de recunoștință și mulțămire din partea aceloră către conducătorul destinilor lor, către făcătorul de bine al lor, în modul cel mai expresiv și entusiast. Amintesc aici numai generala și entusiastica lui întimpinare la fotoarcere-i de la sfințirea de Episcop din Carlovăț în 1848, când însuși Bărnuțiu îi ținuse cuvântarea solemnă de primire; întimpinarea lui la reîntoarcerea-i din Viena și Olmütz în 1849, în România, la Brașov și până la Sibiiu; deputațiunile, ovațiunile și adresele cele numeroase la numirea lui de Mitropolit în 1864 și la jubileul lui de 25 ani ai activității sale în eparchia Ardealului, inițiat și celebrat cu mare solemnitate din partea arhidieceșanilor săi la 1871, și la câte alte manifestațiuni ocazionale în Sibiiu și pe aiurea în diferite locuri și timpuri.

Dară și după facetarea-i din viață încă se aduseră mai multe concluse din partea Sinodului arhidieceșan spre lauda, preamărirea și eterna memorie a Mitropolitului Șaguna, dându-i-se atributul de „Marele Andreiu“, numindu-se Seminarul arhidieceșan „Andreian“, iar fundațiunea cea mare a lui „Șaguniana“, după numele lui și decizându-se ridicarea unui monument în memoria lui ș. a.

Din adresele cele multe către dînsul, nu pot omite neatînsă în special pe cea sosită lui din Teara Oltului de la Făgăraș, patria lui Negru-Vodă, subscrisă de peste o sută de nobili Români, între cari

și sease Mailatisti. Aceste adrese priviau conflictul, în respect național, între Șaguna și Mailath și Jakab, reprezentanți maghiari în Senatul imperial înmulțit din 1860, unde Mailath apelase la votul universal, iară Șaguna la votul popoarelor nemaghiare din Ungaria. O altă adresă încă merită atențiune, a Slavilor din Ungaria, cu un exemplar din foaia slavonă școlară și literară „Ciril și Metod“ din Ruda, în a cărei frunte se află un elogiu în limba latină și slavonă, dedicat Episcopilor Strossmayer și Șaguna, ca apărătorilor naționalităților în Senatul imperial. Până și de la micuțul popor din Walachisch-Meserics în Moravia încă i-se trimise o adresă, împreună cu mai multe tablouri despre portul lor.

Dară și înaintea străinilor Șaguna avea mare vază și autoritate. Aceștia stima și venerațiunea lor către dînsul și-o manifestară de repețite ori, atât de-adreptul cât și mijlocit prin presă, foi literare și opuri științifice varii, vorbind și scriind despre el ca despre o celebritate europeană. Numele lui era amintit și preamărit în toate părțile, dela un capăt al Europei până la celalalt.

În locul tuturor acelor scrieri și preamăriri numeroase, încheiu cu o epistolă privată către Șaguna, a eruditului bărbat de Stat, fost ministru în România, Constantin Hurmuzaki, estragând următoarele:

„Aducându-mi cel mai grațios testimoniu despre părinteasca bine-voință și indulgență a cu drept măritului cap al națiunii noastre către mine și acei, pe cari cu mândrie îi numesc ai mei părinți și frați, scrisoarea Inalt Prea Sântiei Voastre mi-a însuflat cea mai vie și mai profundă recunoștință. Și dacă simțeminte neesprimabile și nemărginite sunt capabile de crescămînt sau de grațațiune, atunci scrisoarea Inalt Sântiei Voastre, cea plină de cele mai nobile și mai generoase cugetări și simțeminte, a putut numai măi și întări sincera admirațiune, de care este și tot-deauna va fi pătruns nu numai tot Românul, ci și tot străinul bine cugetător, — admirare pe cât generală, pe atât și dreaptă, fiind fundată pe cunoștința rarelor și strălucitelor virtuți ce Inalt Prea Sântia Voastră ați desvît în mijlocul celor mai nefericite încungiurări ale vieții naționale. Cine nu cunoaște părinteasca solitudine și blîndeță, cu cari nu încetați a consola pe această nobilă gîntă în a ei nemeritate nefericiri, a-i înălța sufletul amărit și amorțit de atâtea suferințe și, chiar în mijlocul nedreptăților celor mai asupritoare și mai umilitoare, a-i însufla speranță și răbdare, precum și încredere în guvernul legitim, și încă a o conține în calea legalității și a credinței către tronul imperial? — cale, din carea Românul nici atunci nu s'a abătut, când se văzu sacrificat și părăsit în voia întimplărilor. . . .

„. . . Cine n'a admirat infocatul zel, cu care impliniți mărêța voastră chemare de a lucra pentru emanciparea, egala îndreptățire, propășirea și fericirea românimii, a combate pe neadormiții ei inimici cu armele neînvingibile ale adevărului și ale legalității? Cine n'a salutat în convocarea Sinodului una din cele mai mărețe și mai nimerite fapte de patriotism și de înțelepciune politică? Aceste și multe alte merite ale Inalt Prea Sântiei Voastre, prin cari ați știut a încungiura și îmblânzi cruda soartă a Românilor, a alina cumplitele lor pătîmiri, a șterge amarele lor lacrimi, sunt cele mai puternice garanții a reeșirii santei noastre cauze și tot atâtea legiuite și mari titluri de generală admirare și recunoștință, ce Vi-

se cuvine, nu numai de cătră întreaga româtime, ci cu aceeași dreptate și de cătră înaltul guvernium, precum și de către toți amicii întregității unei monarchii libere și puternice șcl.¹⁾

Iată, Domnilor Colegi, cine a fost Mitropolitul Șaguna! Faptele lui ni-l arată pe el în întreaga sa mărire și splendoare. Ele ni-l arată pe densusul ca pe un grădinar bun și înțelept, care, spărgând țelina cu istețime, din pământul cel înțelenit, lucrându-l și cultivându-l în sudoarea feței sale în timp de 27 de ani, formă o grădină mare și frumoasă și, umplând-o cu tot felul de flori și pomi roditori, o lăsă la moarte Bisericii și națiunii de moștenire; ca pe un părinte duios, care prin înțelepțimea și zelul său neobosit, isbuti a aduna toate părțile desmembrate din risipiturile lor la corpul natural, la mama lor comună, precum își adună găina puii sub aripele sale; ca pe un eliberator, restaurator și regenerat al poporului său, făcându-se astfel prin geniul său, punct de legătură între un trecut dureros și un viitor ce ne promitea cele mai bune speranțe. Faptele lui ni-l prezintă mai încolo ca pe un geniu al națiunii sale, în care, ca într'un centru, se întruniau toate pornirile și acțiunile poporului român; ca pe un cârmaci expert și probat, care, ajuns în fruntea națiunii, conduse naia națională în timpii cei mai furtunoși, prin valorile și stâncile cele mai periculoase, fără de a fi pățit când-va vre-un naufragiu; ca pe un demn reprezentant sau „cap al națiunii române“, cum îl numește Constantin Hurmuzaki, care, în puterea iernei, pe un ger cumpiit și prin locuri îndepărtate și periculoase, se duse la Împăratul ca să ceară dreptate pentru poporul român. Da, națiunea se afla într'un imens chaos la venirea lui Șaguna; el cel dintâiu dădu direcțiune cauzei naționale, ce până la densusul orbeca în întunerec; el cel dintâiu sparse gheața în toate, dădu vază și respect poporului român și-l aduse la o valoare, ce n'o mai avuse de secolii înainte. Aceleași fapte, în fine, ne arată pe Șaguna ca pe cel ce ne dădu școale, ne formă în străinătate profesori și învățatori, ne creă institute și fundațiuni; ca pe cel ce, cu făclia în mână, împrăștiând întunerecul și deșteptând pe Români din somnul cel de moarte, îi scoase din întunerec la lumină, din moarte la viață. Șaguna, voind a-și fericii poporul, ca un far luminos îi arată calea, ce duce la adevărata fericire. Tot el ne inavuți literatura cu numeroare opere, împrietenindu-ne cu canoanele și cu literatura bisericască.

Resumând, eu zic că Mitropolitul Șaguna a fost un bărbat aproape extraordinar, trimis de Providență pentru fericirea poporului său; că el a fost un Moise, pentru că și el, ca și acela, a eliberat poporul său, conducându-l în pământul autonomiei și independenței; și el, ca și acela, dădu poporului său tablele legii: Statutul organic; și el în fine lovi în peatră

și dădu apă cerească poporului său: știință, lumină, cultură!

Despre un astfel de bărbat cu drept cuvânt se poate zice: că el pururea va străluci ca un luceafer pe orizontul Bisericii și națiunii române!

Sinodul eparchial rom. gr. or. al diecesei Aradului.

Sedința XI.

s'a ținut la 22 Aprilie (5 Mai) a. c. la 4 oare d. m. Președinte: P. S. Sa Domnul Episcop diecesan *Iosif Goldiș*, notar: Gerasim Sêrb.

Înainte de trecerea la ordinea zilei, deputatul Toma Pacala, în legătură cu concludul relativ la socoțile fundațiunii Zsiga, adus în ședința premergătoare, face propunerea, ca sinodul să accepte, că comisiunea fundațiunii un e datoare sinodului, ci numai Episcopului, cu socoți și că socoțile de pe 1899 n'au putut fi înainte, lipsind rezoluția consistorială pentru socoțile anului 1898. — După o viuă discuțiune sinodul trece la ordinea zilei.

Urmând raportul senatului episcopesc al Consistorului aradan în afacerea asigurării edificiilor diecesane și parohiale — sinodul aproabă dispozițiile luate de Consistor. Relativ la contractul de reasigurare, încheiat cu societatea „Adria“ pe 12 ani, după ce unele stipulațiuni din aceste nu-s în deplină consonanță cu interesele fondului și cu dispozițiunile regulamentului de asigurare: nu se aproabă de astadată, iar Consistorul se îndatorează a începe pertractări nouă și a raporta procsimei sesiuni sinodale.

Privitor la raportul Delegațiunii congresuale în chestia deepărțirilor ierarchice, în consonanță cu propunerea comisiunii organizatoare, prezentată prin raportorul Dr. Nic. Oncu, sinodul enunță ca decis, că anticipațiunile la despărțiri, fie pentru comune ori pentru mănăstiri, vor fi a se considera cași niște avansuri în sarcina comunei, ori mănăstirei, cari la vremea sa vor fi dimpreună cu interesele a se restitni fondului, din care s'au anticipat. De odată e învitată Delegațiunea congresuală să prezenteze Consistorului din Arad, și prin el Sinodului, un raport detaliat, separat despre fiecare comună și proces ierarchic de până aci.

Aceeași comisiune raporează în chestia internatului diecesan din Beius, cu un cost general de 29.643 fl. 99 cr., iar Sinodul pe basa propunerii comisiunii: luând la cunoștință starea internatului, dă Consistorului indemnizarea cerută pentru suma de 4152 fl. 99 cr., spesată peste preliminar; se anunță îndatorirea pentru întreaga diecesă și resp. parochii, de a prelimina sub titlul de „Ajutor pentru internatul din Beiuș“ la buget până la 1000 cor. — 5 coroane, până la 2000 cor. — 10 cor., până la 5000 cor. — 20 cor., iar mai sus — 25 cor., cari sume se vor folosi pentru amortisarea datoriei, ce

¹⁾ Iași, în 13 Martie 1850.

o are internatul față de fondul diecesan, care a anticipat 21.259 fl. 83 cr. — Pentru definitivă regulare a chestiunii dreptului de administrare peste internat se alege sub presidența P. S. Sale Dlui Episcop o comisiune din: Dr. N. Oncu, R. Ciorogariu, N. Zigre, I. Papp protosincol și Dr. G. Cosma.

Pentru studierea afacerii de organizare și sistemizare definitivă a salarelor și banilor de cvartir a profesorilor seminariali și a funcționarilor diecesani se designează mai sus aleasa comisiune cu îndatorirea de a raporta procsimeii sesiunii sinodale.

Cu privire la scăzământul de 50.000 coroane, spesate în mai mulți ani precedenți peste hotarele bugetului din fonduri, pentru a se restabili ecvibrul în buget și în starea fondurilor diecesane: Sinodul autorisează Consistorul din Arad, ca până la stingerea acestui deficit să preleveze afară de cele 60% încă 30% pe mai mulți ani consecutivi din venitele fondului școlar.

Readucându-se la ordinea zilei bugetul Consistoarelor din Arad și Oradea-mare pentru Consistorul din Arad se stabilește aceste în cifrele generale următoare:

Venitele	97.100 cor.
Spesele senatului bisericesc	25.100 cor.
„ „ școlar	31.400 „
„ „ episcopesc	40.614 „
Suma	97.114 cor. 97.114 cor.

Pentru Consistorul din Oradea-mare:

Spesele resortului plenar	15.300 cor.
„ „ bisericesc	6.800 „
„ „ școlar	2.300 „
„ „ episcopesc	2.420 „

La olaltă 26.820 cor.

Venitele 26.220 cor.; de unde rezultă o diferență de . . . 600 cor., ce se va acoperi din economisări.

Relativ la actul alegerii profesorului Romul Ciorogariu la postul de asesor referent la senatul școlar din Arad — sinodul enunță, că și după aceasta alegere se susțin și reservează drepturile alesului la catedra de teologie și la retribuțiunile împreunate cu aceasta.

Comisiunea bugetară, în urmă, prin raportorul Vasilie Beleş propune stabilirea speselor împreunate cu prezenta sesiune sinodală în cifrele următoare:

1. Pentru deputații din districtul Consistorului arădan	2.400 cor. 73 fil.
2. Pentru deputații din districtul Consistorului orădan	1.216 cor 31 fil.

De tot 3.617 cor. 04 fil., ceea ce și sinodul primește.

După acestea P. S. Sa Domnul Episcop, terminate fiind lucrările, pentru cari a fost conchemat acest sinod, mulțumește deputaților pentru interesul și obiectivitatea, precum și pentru tonul elevat al discuțiilor sinodale și cere bine cuvântarea lui D-zeu asu-

pra deputaților și asupra lucrărilor lor, declarând actuala sesiune sinodală, pe anul 1900, de încheiată. — Deputatul Petru Truția aduce în numele sinodului omage P. S. Sale Domnului Episcop președinte care atât de strălucit s'a introdus în primul sinod, condus în aceasta calitate, ca iubitor al armoniei și stêlp al asezămintelor bisericești, și încheie cu urarea de fericită și îndelungată viață între freneticele aplauze ale deputaților.

CALINDARIUL BISERICESC.

Duminecă, 4 Iunie. Sf. Mitrofan, arhiepiscopul Constantinopolei.

Luni, 5 Iunie. Sf. mucenic Doroteiu episcopul Tirului; Sf. mucenici Marcian, Nicandru, Iperchie, Apolon, Leonid, Avie, Georgie, Seliniad, Irineu și Pamvon.

Marti, 6 Iunie. Prea cuviosii Visarion și Ilarion cel nou; Prea cuv. Atal.

Mercuri, 7 Iunie. Sf. mucenic Teodot al Anghirei, și sf. mucenic Licarion.

Joi, 8 Iunie. Sf. mucenic Teodor Stratilat; Sf. mucenită Caliopei.

Vineri, 9 Iunie. Sf. Chiril Papa Alexandriei; Sfintele cinci canonice fecioare: Tecla, Mariamni, Marta, Maria și Enata.

Sâmbătă, 10 Iunie. Sf. mucenic Timoteiu, episcopul Prusiei; și sfinții mucenici Alexandru și Sfânta Antonina; Prea cuv. Canid, Teofan și Pansemni.

D I V E R S E.

* *Serbarea dela Oradea-mare.* În ziua primă de Rusalii P. S. Sa Domnul Episcop a liturgisit în Biserica din Oradea-mare în asistența suitei sale și altor preoți. După liturgie avocatul Dr. Aurel Lazar a dat un prânz festiv în onoarea P. S. Sale. Invitați au fost mulți fruntași ai vieții bisericești și naționale din Bihor. În mijlocul bucuriei generale a toastat: P. S. Sa pentru casa Lazar; N. Diamandi, Dr. N. Popovici, I. Groza și V. Sala, și mai ales bune impresii a făcut toastul doșoarei Hortensia Micalea pentru P. S. Episcop; Dr. I. Buna, Dr. A. Marienescu și Russu Șirianu au toastat pentru noul vicar Maogra.

Ziua a doua de Rusalii s'a sărbătorit în Rontăușcu aceeași pompă, ca ziua primă în Oradea-mare.

Ziua a treia de Rusalii, Marti, s'a ținut Consistor plenar sub presiul P. S. Sale Episcopului. La ședință am luat parte protopopii: Ilie Moga, Vasiliu Papp, Toma Pacala și Ioan Groza; preoții Teodor Papp, Iosif Pința, V. Papp și Andrei Horvath; asesorii I. Teorean, G. Dudulescu, T. Lazar, N. Zigre, Dr. Fl. Duma, P. Gavrillette, Dr. N. Popovici, P. Ciuhandu, M. Vancea, I. Moldovan, I. Glițe și Dr. I. Papp.

După alocuția de deschidere a ședinței, rostită din presidiu, la care a răspuns asesorul Iosif Pința, a urmat la ordinea de zi introducerea noului vicariu episcopesc a P. C. Sale părintelui Vasilie Mangra, carele a și depus îndată obiceiul jurământ. Își rostește apoi cuvântarea — program al activității în viitor, ca o va întemeia pe buna înțelegere cu Episcopul diecesan și pe respectarea legilor.

Noii asesorii depun jurământul în manile Magnificenței Sale noului vicar.

După încheierea ședinței plenare consistoriale s'a ținut o masă comună înconjurată de bucurie, în pavilionul „Arborele verde.“

* **Chirotoniri.** Duminecă în 28 Maiu v. intru presviter pentru parochia din Ioan: Vasilie Terebențiu și futru diacon abs. de teologie Ioan Moga; Luni 29 Maiu v. intru presviter pentru parochia Iermata diaconul Ioan Moga și intru diacon abs. de teol. Ant. Periva; carele, eri, în 3 Iuniu v. a fost chirotonit intru presviter pentru parochia Neagra (com. Arad).

* **Fapte creștinești.** Credinciosul Alexa Ioescu, păzitor la calea ferată din Bătuța, dimpreună cu soția sa Floare n. David, au dăruit bisericeii din loc un clopot în preț de 482 coroane și greu de 134 chgr. Tot Alexa Ioescu și soția lui Floare și cu Catalina David n. Căprucean și cu Vasilie Crișan și soția lui Saveta și cu Zenovie Ioescu și Elița Despa au contribuit la un prapor, în preț de 69 coroane, pentru care fapte creștinești li-se aduce mulțumită din partea comunei și pe aceasta cale. Bătuța la 21 Mai v. 1900. Adrian Ardelean, m. p. înv.

* **Bibliografie.** A eșit de sub tipariu „Călătoriile Patriarhului Macarie de Antiochia în Terile Române 1653—1658. — Tesă pentru licerță în Istorie de Emilia Cioran, București. — Stabilimentul grafic I. V. Socec, 1900. Domnișoara Emilia Cioran este fiica vrednicului preot Cioran din Reșinari. Felicităm pe savanta româncă, care prin studiul său ne-a dat o lucrare foarte prețioasă pentru istoria poporului român din veacul al XVII-lea: descrierea arhidiaconului Paul de Alap cu notițe istorice espliative.

Anuariul III al societății pentru crearea unui fond de teatru român pe anul 1899—1900, Brașov. Tripografia Ciurcu et Comp.

C O N C U R S E.

În urmarea pensionării fostului învățator Moise Elenes, pentru îndeplinirea definitivă a stațiunii învățătorești dela a II-a școală gr. or. română din Sânmiclăușul-Român, protopresbiteratul Tincei, se escrie concurs cu termen de alegere pe sârbătorea SS. ap. Petru și Pavel.

Emolumintele legate cu acest post sunt următoarele: 1) Salar anual în bani solviți pe pârariu nainte 200 coroane; 2) Cuartir liber; 3) 6 jughere pământ arător, lucrat de comună, computat jugherul à 40 coroane = 240 coroane; 4) 15 cubule de grâu amestecat sau sâcară à 10 coroane = 150 coroane; 5) 6 mtr. lemne de încălzit 32 coroane; 6) Pentru conferințele învățătorești 4 coroane; 7) Dreptul de cvincenal la timpul său 100 coroane de tot 726 coroane; iar ștoale cantonale sperative 50 coroane la olaltă 776 coroane.

Alegândul învățator este deobligat a ține și cantoralul din strană împreună cu ceialalți învățatori.

Doritorii de a ocupa acest post au să fie preparanți cualificați; recursesle lor ajustate cu documentele recerute și adresate comitetului parochial din Sânmiclăușul-român să-le subștearnă Prea On Domn protopresbiter și inspector școlar Nicolau Rocsin în Méhkerek p. u. Kőtegyán com. Bihor, până la terminul sus indicat având a-se presenta în vre-o duminecă ori sârbătore în sfta biserică din Sânmiclăușul român spre a-și arêta desteritatea în cântare și tipic.

Să observă, că ceia cari posed desteritatea de a conduce cor vocal, vor fi preferiți.

Dat din ședința comitetului parochial gr. or. rom. din Sânmiclăușul-român, ținută la 18/31 Maiu 1900.

Mihail Hașiaș,
președ. com. par.

Demetriu Papp,
not. com. par.

În conșelegere cu mine: NICOLAE ROCSIN, protopop.

—□—

Pentru îndeplinirea definitivă a postului învățătoreșc dela școala din parochia Roit, inspectoratul Tincei comitetul Bihor, cu termen de alegere pe ziua 29 Iuliu (12 Iuliu) 1900, pe lângă următoarele emoluminte:

1) Bani numărari 290 coroane; 2) 15 cubule grâu amestecat, toate aceste solvite pe cvartal anticipative; 3) 2 metri de lemne în natură și 52 coroane în bani pentru lemne aduse acasă; 4) 12 coroane pentru paie de încălzit aduse acasă; 5) cuartir liber, cu o grădină estravilană și una cromptiște, aceste în tot anul arate iar rodul adus acasă; 6) Preiuncturi pentru măcinat; 7) Stolele dela mort mare 2 coroane, dela mort mic 1 cororană.

Recurenții au să se prezenteze în vre-o Duminecă ori sârbătore în Biserica din Roit pentru a-și arêta desteritatea în cele rituale, iar recursesle lor, ajustate conform regulamentului congresual pentru învățământ și adresate comitetului parochial, le vor subșterne P. O. Dnu Nicolae Rocsin, protopop în Méhkerek p. u. Kőtegyán, cel mult până în ziua 21 Iuniu (4 Iuliu) 1900.

Dat în ședința com. parochial gr. or. rom. ținută în Roit la 16/29 Maiu 1900.

Ioșif Nagy, m. p.
preș. com. par.

Ioan Moga, m. p.
not. com. par.

În conșelegere cu mine: NICOLAE ROCSIN, m. p. protopop.

—□—

Pentru deplinirea stațiunii învățătorești dela școala II-a gr. ort. română conf. din Comloș (O.-Szt.-Anna), com. Arad, protopresbiteratul Siriei-Világos, devenită în vacanță prin pensionarea învățatorului Iacob Musca — în înțelesul conșlusului comitetului parochial, adus în ședința ținută la 7/20 Maiu 1900, se escrie următorul concurs, cu termen de alegere pe 23 Iuliu (5 August) 1900 pe lângă următoarele emolumente:

1) Salar în bani gata 600 coroane; 2) lemne 8 orgii, 3 pentru învățator, 5 pentru sala de învățământ; 3) pentru famulariat 24 coroane; 4) pentru conferințele învățătorești 20 coroane; 5) pentru scripturistica 10 coroane; 6) dela inmormântări, unde va fi poștit, 1 (una) cororană; 7) Cortel cu 2 chilii, o culină, o câmară, grajd și alte apartinêtoare, precum și grădina de legume, 800 stângeni □.

Dela recurenți se poștește: a) es'ras de botez; b) testimoniu, despre absolvarea institutului preparandial; c) testimoniu de cualificațiune; d) testimoniu, pentru îndreaptățirea propunerii limbei maghiare, dacă competentul a depus esamen de cualificațiune înainte de 30 Iunie 1882; e) atestat despre purtarea morală și eventual, despre serviciu neinterupt, prestat mai nainte; f) declarațiune, că pe baza serviciului din altă comună (parochie) începând dela care dată își formează pretenziune la quinzenal; — ear până la terminul alegerei să se prezinte în Sta Biserică din Comloș, pentru arătarea desterității în cant și tipic.

Recursesle instruate cu documentele sus-amintite sunt a se trimite Pre On. D. George Popovici, protopresbiter în Siria-Világos, până la 16/29 Iulie 1900, căci cele intrate mai târziu nu se vor socoti.

Alesul va îngriji, în Dumineci și sârbători, a ține școala de repetițiune, iar în Sta Biserică va conduce strana și cântările.

Comloș, din ședința comitetului la 8/21 Mai 1900.

Mihail Leucuța, m. p.
v. preș. com. par.

În conșelegere cu: G. POPOVICIU, protopop, inspector școlar.